

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

CZWARTA SEKCJA

SPRAWA R.O. p. POLSCE

(Skarga nr 77597/01)

WYROK

STRASBURG

25 marca 2003 r.

Wyrok ten stanie się prawomocny zgodnie z warunkami określonymi przez artykuł 44 § 2 Konwencji. Wyrok ten podlega korekcie wydawniczej przed jego opublikowaniem w ostatecznej wersji.

W sprawie R.O. p. Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), zasiadając jako Izba składająca się z następujących sędziów:

Pan Nicolas BRATZA, *Przewodniczący*,

Pani E. PALM,

Pani V. STRĄŻNICKÁ,

Pan M. FISCHBACH,

Pan J. CASADEVALL,

Pan R. MARUSTE,

Pan L. GARLICKI, *sędziowie*,

a także Pani F. ELENS-PASSOS, *Zastępcy Kanclerza Sekcji*,

Obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 4 marca 2003 r.,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 77597/01) wniesionej w dniu 28 czerwca 2000 r. przeciwko Trybunałowi na podstawie artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatelkę Rzeczypospolitej Polskiej, Panią R.O. („skarżąca”).

2. Polski Rząd („Rząd”) reprezentowany był przez swojego pełnomocnika, Pana Krzysztofa Drzewickiego.

3. Dnia 26 marca 2002 r. Czwarta Sekcja zdecydowała o zakomunikowaniu Rządowi skargi dotyczącej długości trwania postępowania. Na podstawie artykułu 29 § 3 Konwencji zadecydowała rozpatrzyć skargę co do meritum równocześnie z rozpoznawaniem kryterium dopuszczalności. Przewodniczący Izby podjął ponadto decyzję o zezwoleniu skarżącej na występowanie przed Trybunałem anonimowo (artykuł 47 § 3 Regulaminu Trybunału).

FAKTY

4. Skarżąca urodziła się w 1961 r. i mieszka w Białymstoku, w Polsce.

5. W kwietniu 1992 r. skarżąca poślubiła pana M.O., rozwodnika, który miał dwie córki z poprzedniego małżeństwa. W maju 1992 r. skarżąca urodziła syna. Dnia 14 stycznia 1993 r. mąż skarżącej popełnił samobójstwo.

6. Dnia 26 stycznia 1993 r. skarżąca wszczęła przed Sądem Rejonowym w Białymstoku postępowanie zmierzające do uzyskania orzeczenia co do tego, kto będzie spadkobiercą zmarłego męża. Domagała się, aby majątek

podzielny był pomiędzy nią a jej syna zgodnie z testamentem napisanym przez męża skarżącej dnia 16 października 1992 r.

7. Dnia 5 lutego 1993 r. przeprowadzono pierwszą rozprawę. Córki M.O. przystąpiły do postępowania. Ich pełnomocnik domagał się stwierdzenia dziedziczenia ustawowego, aby w ten sposób część majątku przypadła córkom.

8. Podczas drugiej rozprawy dnia 14 kwietnia 1993 r. córki zmarłego podważyły ważność testamentu.

9. Rząd uważa, iż pomiędzy kwietniem a sierpniem 1993 r. skarżąca zwracała się do sądu o przesłuchanie jedenastu świadków.

10. W 1993 r. Sąd Rejonowy przeprowadził pięć rozpraw i przesłuchał ośmiu świadków. We wrześniu i listopadzie 1993 r. dwie rozprawy zostały odroczone, ponieważ skarżąca musiała uczestniczyć w komisji orzeczniczej co do inwalidztwa a jej pełnomocnik był chory.

11. W dniach 18 stycznia, 1 lutego i 22 lutego 1994 r. przeprowadzono rozprawy, na których córki M.O. domagały się przesłuchania świadków mieszkających w nowym Jorku. Następnie, skarżąca zwróciła się do sądu o przesłuchanie jej ojca, których również mieszkał w Nowym Jorku.

12. Na rozprawie w dniu 8 marca 1994 r. sąd przychylił się do wniosków o przesłuchanie świadków z pomocą konsulatu RP w Nowym Jorku. Dnia 26 września 1994 r. sąd otrzymał zeznania złożone przez ojca skarżącej. Świadkowie zgłoszeni przez córki M.O. nie zostali przesłuchani, ponieważ nie zgłosili się do konsulatu.

13. Na kolejnej rozprawie przeprowadzonej w dniu 26 stycznia 1995 r. sąd na wniosek córek M.O. zlecił przygotowanie opinii biegłego w celu ustalenia, czy testament został odręcznie napisany przez M.O.

14. Na następnej rozprawie przeprowadzonej w dniu 14 września 1995 r. sąd zapoznawał się z opinią biegłego potwierdzającą, że testament został odręcznie napisany przez M.O. Pełnomocnik córek M.O. zwrócił się do sądu o powołanie innego biegłego, który ocenił by stan świadomości testatora na podstawie ręcznego testamentu. Skarżąca sprzeciwiła się konieczności przygotowania takiej opinii. Mimo to, sąd przychylił się do wniosku i odroczył rozprawę. W listopadzie 1995 r. Instytut Medycyny Naukowej w Krakowie poinformował sąd, że nie będzie w stanie przygotować zleconej opinii.

15. Na rozprawie przeprowadzonej w dniu 15 grudnia 1995 r. sąd zlecił innemu biegłemu przygotowanie opinii co do stanu świadomości M.O. opartej na odręcznym testamencie M.O. Opinia została przedstawiona w październiku 1996 r.

16. Pomiedzy 16 grudnia 1995 r. a 5 grudnia 1996 r. nie przeprowadzono żadnej rozprawy. Następnie sprawa została przejęta przez innego sędziego.

17. Dnia 6 grudnia 1996 r. przeprowadzono rozprawę. Sąd zadecydował o przeprowadzeniu inwentaryzacji majątku i zlecił przygotowanie czterech opinii biegłych.

18. W styczniu 1997 r. skarżąca zwróciła się do sądu o zwolnienie jej z opłat za koszty opinii biegłych. Dnia 11 marca 1997 r. sąd oddalił jej wniosek.

19. Dnia 8 maja 1997 r. skarżąca zwróciła się do sądu o zawieszenie postępowania, ponieważ pomiędzy stronami toczyło się inne postępowanie. Dnia 9 czerwca 1997 r. zwróciła się do sądu o podjęcie zawieszonego postępowania.

20. W grudniu 1997 r. i styczniu 1998 r. córki M.O. zostały zwolnione od kosztów na pokrycie opinii biegłych. Następnie, ich pełnomocnik zwrócił się do sądu o zlecenie nowej opinii psychiatrycznej dotyczącej stanu świadomości testatora w momencie pisania testamentu.

21. Pomiędzy 7 grudnia 1996 r. a 31 maja 1998 r. nie przeprowadzono żadnych rozpraw.

22. Na rozprawie przeprowadzonej dnia 1 czerwca 1998 r. sąd przesłuchał czterech biegłych i dopuścił wniosek o sporządzenie nowej opinii co do stanu świadomości testatora złożony przez córki M.O.

23. Na rozprawie w dniu 9 lipca 1998 r. sąd polecił skarżącej złożenie wniosku o ustanowienie kuratora dla jej dziecka. Wyzначzył także córkom M.O. termin na oszacowanie wartości przedmiotów należących do majątku i przychylił się do ich wniosku o przesłuchanie biegłego.

24. Następnie, skarżąca zwróciła się do sądu o niewyznaczanie rozpraw na sierpień 1998 r., a córki M.O. złożyły podobny wniosek dotyczący terminu od 2 do 22 października 1998 r.

25. Kolejne rozprawy przeprowadzone zostały w dniach 24 listopada 1998 r. i 14 stycznia 1999 r. Na każdej z tych rozpraw pełnomocnik córek M.O. składał wnioski o przeprowadzenie nowych dowodów.

26. Na rozprawie, która odbyła się dnia 18 marca 1999 r. pełnomocnik córek M.O. ponownie zwrócił się do sądu o uzyskanie dowodu z przesłuchania świadków mieszkających w Nowym Jorku oraz poprosił o zlecenie sporządzenia kolejnej opinii biegłego co do stanu zdrowia psychicznego zmarłego. Sąd uwzględnił wszystkie te wnioski. Pełnomocnik skarżącej zakwestionował konieczność powoływania się na nowe dowody argumentując, że doprowadzi to do dalszych opóźnień.

27. W kwietniu 1999 r. konsulat polski w Nowym Jorku poinformował sąd, że informacje, których domagał się sąd możliwe były do uzyskania jedynie na drodze międzynarodowej pomocy sądowej. W maju 1999 r. córki M.O. zostały ostatecznie zwolnione z kosztów za nowe opinie biegłych i w konsekwencji zwróciły się do sądu o skorzystanie przez niego z międzynarodowej pomocy sądowej. Sąd przychylił się do tego wniosku. W kwietniu 2000 r. departament Sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych

odmówił dalszego zajmowania się wnioskiem o pomoc sądową, ponieważ informacje dostarczone przez Sąd Rejonowy były niedokładne.

28. W sierpniu 2000 r. przedłożona została kolejna opinia biegłego dotycząca zdrowia psychicznego zmarłego męża skarżącej.

29. Pomiędzy kwietniem 1999 r. a wrześniem 2000 r. nie przeprowadzono żadnej rozprawy.

30. Dnia 10 października 2000 r. sąd przeprowadził rozprawę.

31. Podczas rozprawy przeprowadzonej w dniu 17 października 2000 Sąd Rejonowy w Białymstoku wydał postanowienie. Zadecydował, że zgodnie z dziedziczeniem ustawowym spadkobiercami zmarłego męża skarżącej zostali skarżąca, jej syn oraz córki M.O. Dodatkowo sąd ustalił, że testament był ważny, ale nie pokrywał całego majątku.

32. Skarżąca złożyła apelację od tego postanowienia do Sądu Okręgowego w Białymstoku.

33. Sąd Okręgowy w Białymstoku przeprowadził rozprawę. Dnia 20 lutego 2001 r. oddalił apelację skarżącej.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 6 § 1 KONWENCJI

34. Skarżąca zarzucała, że długość postępowania była niezgodna z wymogiem „rozsądnego czasu” trwania postępowania, przewidzianym w artykule 6 § 1 Konwencji, który w omawianym zakresie brzmi następująco:

„Przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym ..., każdy ma prawo do ... rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez ... sąd...”

35. Rząd twierdził, że okoliczności sprawy nie wskazują na naruszenie tego artykułu.

A. Dopuszczalność

36. Trybunał zauważa, że skarga nie jest oczywiście nieuzasadniona w rozumieniu artykułu 35 § 3 Konwencji. Ponadto zauważa, że nie jest niedopuszczalna z jakiegokolwiek innego powodu. Dlatego też musi być uznana za dopuszczalną.

B. Meritum sprawy

1. Argumenty przed Trybunałem.

(a) Rząd

37. Rząd uważał, że sprawa była raczej skomplikowana. Utrzymywał, że „w celu rozpatrzenia sprawy w sposób odpowiedni i sprawiedliwy” sąd krajowy zlecił przygotowanie różnych rodzajów opinii biegłych. Dodatkowo, sąd przeprowadził dowód z zeznań świadków mieszkających poza granicami kraju i korzystał z międzynarodowej pomocy prawnej.

38. W odniesieniu do postępowania skarżącego, Rząd utrzymywał, że częściowo przyczyniła się ona do długości trwania postępowania zwracając się do sądu o przeprowadzenie nowych dowodów, o zwolnienie jej od kosztów sądowych, o przesłuchanie jej ojca mieszkającego w Stanach Zjednoczonych, o odroczenie dwóch rozpraw oraz o zawieszenie postępowania na pewien okres. Rząd uważał, że córki M.O. były także odpowiedzialne za przedłużające się postępowanie.

39. W odniesieniu do postępowania władz sądowych, Rząd uważał, że dołożyły one należytej staranności poprzez przychylenie się do wniosków o przesłuchanie świadków mieszkających w Stanach Zjednoczonych oraz o do wniosku Córek M.O. o skorzystanie z międzynarodowej pomocy prawnej. Ponadto, w grudniu 19997 r. oraz w styczniu i czerwcu 1998 r. sąd wyznaczał terminy na składanie wniosków i przedkładania dokumentów.

40. Ostatecznie, Rząd utrzymywał, że roszczenie skarżącej miało jedynie charakter materialny.

41. W podsumowaniu, Rząd zwrócił się do Trybunału o orzeczenie, że nie doszło do naruszenia artykułu 6 § 1 Konwencji.

(b) Skarżąca

42. Skarżąca nie zgodziła się ze stanowiskiem Rządu, że sprawa była skomplikowana. Utrzymywała ona, że sprawa nie była skomplikowana w związku z czym nie było konieczne przygotowywanie aż tylu opinii biegłych.

43. Utrzymywała ponadto, że jej postępowanie nie przyczyniło się do przedłużonego czasu trwania postępowania. W szczególności, utrzymywała, że w czasie tych kilku miesięcy, kiedy postępowanie było zawieszone na jej wniosek sprawą zajmowali się biegli sądowi, a odroczenie dwóch rozpraw zostało spowodowane przez okoliczności, za które nie może ona być odpowiedzialna.

Skarżąca twierdziła ponadto, że jej obowiązkiem było aktywne uczestniczenie w postępowaniu w celu ochrony dobrego imienia zmarłego męża. Mimo to, wycofała niektóre swoje wnioski dotyczące przesłuchania świadków, aby nie przedłużać sprawy. Utrzymywała, że kilkakrotnie

zwracała się do sądu o przyspieszenie postępowania. Ponadto, od 1995 r. bezskutecznie zwracała się do sądu o wyznaczenie terminów na przedkładanie nowych dowodów i kwestionowała konieczność przeprowadzania nowych dowodów, o które zwracały się córki M.O.

44. W odniesieniu do postępowania władz krajowych, skarżąca uważała, że sąd jedynie raz wyznaczył córko M.O. termin do przedłożenia pewnych dokumentów. Twierdziła ponadto, że sąd przychylił się do wszystkich „pieniących” wniosków córek M.O., mimo oczywistego faktu, że ich celem było przedłużenie postępowania.

45. Ostatecznie, skarżąca twierdziła, że przedłużające się postępowanie spowodowało ogromne finansowe i emocjonalne problemy dla niej i jej dziecka. Przez ponad osiem lat trwania postępowania musiała ona ponosić wysokie koszty reprezentowania jej oraz koszty opinii biegłych oraz była pozbawiona możliwości korzystania z własności jej męża pozostawionej jej w jego testamencie. W konsekwencji, jej trudna sytuacja finansowa nie mogła zapewnić jej i jej dziecku godnego życia i uczyniła ją zależną od pomocy rodziny. Ponadto, nie pozwolono jej zapomnieć o traumatycznych okolicznościach śmierci jej męża i prowadzić dalej normalnego życia. Skarżąca, u której w grudniu 2000 r. zdiagnozowano raka piersi, twierdzi, że przedłużający się stres oraz poczucie niepewności spowodowane przez zaskarżone postępowanie miały wpływ na jej chorobę.

2. Ocena Trybunału.

(a) Okres podlegający rozpatrzeniu

46. Trybunał zauważył, że okres podlegający rozpatrzeniu rozpoczął się nie dnia 26 stycznia 1993 r. wraz z wszczęciem postępowania przez skarżącą, ale dnia 1 maja 1993 r. kiedy weszło w życie uznanie przez Polskę prawa skargi indywidualnej. Okres ten zakończył się dnia 20 lutego 2001 r. kiedy sąd apelacyjny wydał ostateczne orzeczenie (patrz paragrafy 6 i 33 powyżej).

Wynika z tego, że postępowanie trwało osiem lat i dwadzieścia pięć dni, z czego rozpatrzeniu przez Trybunał podlega siedem lat i ponad dziewięć miesięcy.

47. Oceniając rozsądną długość rozpatrywanego okresu Trybunał weźmie pod uwagę stan sprawy w dniu 1 maja 1993 r. (patrz, m.in. *Malinowska p. Polsce*, nr 35843/97, § 84, z dnia 14 grudnia 2000, niepublikowany).

(b) Rozsądna długość postępowania

48. Trybunał przypomina, że rozsądna długość trwania postępowania musi być oceniona w świetle szczególnych okoliczności sprawy i z

uwzględnieniem kryteriów ustalonych w orzecznictwie Trybunału, w szczególności stopnia zawichości sprawy, postępowania skarżącego i właściwych władz oraz wagi postępowania dla skarżącego (patrz, m.in., *Frydlender p. Francji* [GC], nr 30979/96, § 43, ECHR 2000-VII).

49. trybunał zauważa, że sprawa była do pewnego stopnia skomplikowana, ponieważ wymagała uzyskania opinii biegłych. Dodatkowo, przeprowadzono dowód z przesłuchania świadków mieszkających za granicą. Jednakże, stopień skomplikowania sprawy nie usprawiedliwiał całościowego opóźnienia w rozpatrywaniu sprawy.

50. W odniesieniu do postępowania skarżącego, argumenty Rządu stanowiące, iż przyczyniła się ona do ogólnej długości postępowania nie przekonały Trybunału. (patrz paragraf 38 powyżej). Trybunał zauważa, że skarżąca brała aktywny udział w postępowaniu, szczególnie poprzez składanie nowych wniosków dowodowych. jednakże, poprzez swoje postępowanie nie może ona odpowiedzialności za ogólną długość trwania postępowania.

51. Trybunał jest zdania, że Sąd rejonowy w Białymstoku, który rozstrzygał sprawę przez siedem lat i pięć miesięcy po dniu 1 maja 1993 r. przyczynił się do opóźnień w postępowaniu (patrz paragrafy 6-31 powyżej). w szczególności, Trybunał zauważa, że nie przeprowadzono rozpraw w okresie pomiędzy 16 grudnia 1995 r. i 5 grudnia 1996 r., kiedy to akta sądowe zostały przesłane do biegłego (patrz paragraf 16 powyżej). Ponadto, nie przeprowadzano rozpraw w okresach od 7 grudnia 1996 r. do 31 maja 1998 r. oraz pomiędzy kwietniem 1999 r. a wrześniem 2000 r. (patrz paragrafy 21 i 29 powyżej). Trybunał zauważa, że w tym czasie sąd pierwszej instancji podejmował pewne działania dotyczące postępowania, takie jak zlecanie opinii biegłych oraz zwrócenie się międzynarodową pomoc sądową, nie usprawiedliwia to tak długich przerw pomiędzy rozprawami.

52. Ponadto, Trybunał jest zdania, że to czego skarżąca domagała się przed sądem krajowym miało dla niej zasadniczą wagę. Trybunał zauważa, że skarżąca była ze względu na swoją sytuację osobistą i finansową w szczególnie trudnym położeniu. Dlatego też, przedłużające się postępowanie spadkowe miało wpływ na pomyślność jej i jej rodziny.

(c) Wnioski

53. Trybunał uważa, że w szczególnych okolicznościach niniejszej sprawy, okres ośmiu lat i dwudziestu pięciu dni, z czego siedem lat i ponad dziewięć miesięcy podlega rozpatrzeniu przez Trybunał, przekracza rozsądny czas trwania postępowania.

W związku z tym doszło do naruszenia artykułu 6 § 1 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

54. Zgodnie z artykułem 41 Konwencji:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

55. Skarżąca domagała się 1.019.212 zł z tytułu szkód materialnych oraz 1.500.000 zł z tytułu szkód niematerialnych.

56. Rząd uważał, że roszczenia skarżącej były nadmierne.

57. Trybunał nie dostrzega związku przyczynowego pomiędzy stwierdzonym naruszeniem a rzekomą szkodą materialną; dlatego też odrzuca to roszczenie.

58. Z drugiej strony, w opinii Trybunału skarżąca doznała szkody niematerialnej w postaci niepokoju i frustracji spowodowanych przedłużającym się postępowaniem. W związku z tym Trybunał uważa, że biorąc pod uwagę okoliczności sprawy i orzekając na zasadzie słuszności, skarżącej należy przyznać 6.000 EURO w tytułu szkód niematerialnych.

B. Koszty i wydatki

59. Skarżąca domagała się także 13.101 zł z tytułu zwrotu kosztów i wydatków poniesionych przed sądami krajowymi.

60. Rząd uważał, że żądania skarżącej były nadmierne.

61. Trybunał przypomina, że skarżący może być upoważniony do zwrotu kosztów i wydatków tylko wtedy, gdy wykaze, że zostały one przez niego poniesione i były konieczne do zapłaty przed sądami krajowymi w celu zapobieżenia lub usunięcia skutków naruszenia lub w celu ustalenia tego samego przez Trybunał. W poniższym przypadku, biorąc pod uwagę posiadane informacje i powyższe kryteria, Trybunał oddala roszczenie (patrz, m.in. *Hertel p. Szwajcarii* wyrok z dnia 25 sierpnia 1998 r., *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VI, s. 2334, § 63).

C. Odsetki z tytułu nie wypłacenia zadośćuczynienia

62. Trybunał uważa, że odsetki z tytułu nie wypłacenia zadośćuczynienia powinny być ustalone zgodnie z marginalną stopą procentową Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe (patrz *Christine Goodwin p. Wielkiej Brytanii* [GC], skarga nr 28957, § 124, zostanie opublikowany w ECHR 2002).

Z TYCH PRZYCZYN JEDNOMYŚLNIE

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 6 § 1 Konwencji;
3. *Uznaje*
 - (a) pozwane Państwo ma wypłacić skarżącej, z tytułu szkód niematerialnych, w ciągu trzech miesięcy od dnia, kiedy wyrok stanie się prawomocny zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji, 6.000 EURO (sześć tysięcy EURO), które będą przeliczone na walutę polską według kursu z dnia uprawomocnienia się wyroku, plus jakikolwiek podatek, jako może być pobrany;
 - (b) zwykłe odsetki według marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe będą płatne od tej sumy od wygaśnięcia powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty;
4. *Oddala* pozostałą część żądania skarżącej dotyczącego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie dnia 25 marca 2003 r., zgodnie z artykułem 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Françoise ELENS-PASSOS
Zastępca Kanclerza Sekcji

Nicolas BRATZA
Przewodniczący